

թարգմանութիւնն ազատ: Կայսերէս է ՚ի նշն միտս ցնուել դռնուակէր՝ Խօսքը թարգմանել (էջ 21) “Այս մոքի մէջ ուրուբերուած էր, որ բնագրին նորոր իմաստը չի տար: — Երբ Յազկիւրտ իւր Քուշանաց վրայ ըրած յաղթութիւնը տեսաւ, “ընդուանո՞ն է նոյն ժողո (այսինքն՝ “ի նշն յընդուանայն միտս եղեալն”): Հաստատէր ի կարծիս մոլորութեանն:” Տիշդ Հակառակն հասկցուած եւ թարգմանուած է. (28, 16) “Այնուհետեւ տեսնելով որ էր յայտն շոր անցան կրկին հաստատուեցաւ, եւն: Զէ թէ միայն սխալ է այս, այլ նաեւ ասով անհապ կը մայ պատմութեան թելը — Եղիշեածուցուածու, մահուամբ³, խօսքը կը գտննեած թարգմանուած: (էջ 44) “Խորագուեցան մահովու: Բայց բնագրին մէջ հոս “խրատեցաւ, կը նշանակէ դուռդուեցան մահուամբ:”, — Յաչեկա յոնորուանօք կը լուսէր Հայոց նախարարաց՝ թէ Ռէ կարէք աւերել լանիսէ առողու իմ:” այսինքն՝ “իմ անտակի բերգեկոս: Թորորովին մուրացանոյ եւ սխալ է թարգմանութիւնը. (էջ 63) “Հէք կարող քանդել ի՞նդո՞ւ անհոմք որոշութիւն:” — Միհներսեհի ճոխութիւնը նկարագրելով կը լուսէ Եղիշէ: Թէ նաեւ թագաւորին անոր հրամանին կ'անար որ նաեւ այս ձախող գործին ձեռնարկած էր. (”որց եւ ձախող իրացի իսկ բուռն հարեր էրն.”⁴) այսինքն՝ կրօնական պատեսագինն ձեռներիւր կը պատմէ Եղիշէ: Բորորովին ուրիշ բան կ'ունի թարգմանիւց. (էջ 115) “Թագաւորուած անգամ լսում էր նորա բերնից ելած խօսքն, (բնագիրը “Հրամանն, կ'ըսէ:”) որի յախուզէ խորհրդաւուէն այնու պիտ նետքաւամ էր այժմ եւու:” — “Սաղարք⁵” (զօրոպալուիկ) թարգմանուած է (էջ 124) “առաջնապահ:” — Մողակար կը յորդորէ զլասակ՝ ջանալ որ զորը աւերմուկը չըլլան երկրին, որով նաեւ պիտութեան գտնձը կը վասի, “Քանդի, կը յաւելու, մոր է աշխարհս:” այսինքն՝ պիտութեան մէկ բաժինը խօս ման է: Թարգմանիչը կը լուսէ հոս (էջ 81) “Այս աշխարհն մի հաւանագ սահման է, որ նման իմաստն անի, բայց նաեւ բնագրին անման է. եւն եւն:

Այսշափն ալ կը բաւէ գաղափար մը տաւ թարգմանութեան որպիսութեան վրայ, որով

¹ էջ 12, 12;
² էջ 16, 18;
³ էջ 25, 38;
⁴ էջ 36, 29;
⁵ էջ 68, 8;
⁶ էջ 74, 25;
⁷ էջ 47, 34.

ստիպուած ենք ըսեկ՝ թէ ընդհանրապէս շատ ազատ եւ շատ տեղ ալ անցարդի է թարգմանութիւնը: Բայց եւ պիտակէս օգտակար ձեռնարկութիւնը մըն է այս, եւ իւր նպաստկին՝ որ է ոչ ուստամեական դասակարգին ըմբռնելի ընել Եղիշէի պատմութիւնը, լիովին կրնայ հանիլ, որով եւ կրկին հրամարակութեանց արժանանալ, եւ այն տանեն կը յուսանք որ բանասիրութեան իրաւացի տրտունքներուն ալ գոհացում կը տրուի հիմնական սրբագրութեամբ մը:

Կամ քան վերջ տալն մեր քննութեան արժան կը համարինք յիշել հոս կտրու մ'ալ: Միհներսեհ իմարտակին սկիզբն է¹. “Միհներսեհ կառաւ հրամանատար եւ անսերան եւն: Թարգմանութեան մէջ այս պարուկ, իրեւն անուն առնուած է պիտակ. (էջ 34) Միհներսեհ վլուրու: Հրամանատար երան եւ Աներան, եւն: Թէ վլորուկ, անուն չէ հոս յայտնի է: “Վլորուկ (կամ լաւ եւս վլորուկ):” պարուկրեւն վլորու բառն է, որ կը նշանակէ մ'ած, կամ “աւագ”, եւ պիտակ վլորուիր մըն է եւ յայտարար Միհներսեհի պաշտամն որ “առոտ հրամանատար, եր Արեաց պետութեան: Համեմատելու է քիչ մ'ետքն Հայոց գրած պատասխանը, որ կը գրին²:” Միհներսեհի հեծէ հազարական նախարարըն, եւն: Սակայն հոս թարգմանին չէ թերութիւնն, այլ մեր ուն մատնագրութեան, որ իւր ամենէն նշանաւոր մատնագրինն անգամ գեռ է կրոկած քննական աշքով, եւ չէ որոշած հրազդան ու եկամուռն, ու լիզն եւ թիրն, եւ չէ պարզած մըն եւ ինդրական մասերը: Եղիշէի պէս գրոց մաներաման քննութիւն մը շատոնց պէտք էր լցու տեսած ըլլալ:

Հ. 8. 8.

ԲԱՆԱՍՑԵՂԱԿԱՆ

Յաջորդ ոտանատը ուղղուած է խմբազրութեանն նէապուէն՝ նանգերծ ուրիշն նախական մ'որէ: Կը բաղնց նետեւեալ մասերը:

“Յայսմ աւուրս, յայտնի ազգային երգիչ Պր. Ներսէս Շահլուսեան՝ որ տարիներէ ի վեր ասա իշապուղութատերական բարձր երգեցողութեան մասին՝ կը պարապէր իւր ձայնին մշա-

¹ էջ 20, 5.
² էջ 22, 34.
³ էջ 64, 23.

կութեամբ, կը վերադառնայ ի Հայրենիս: Յիշ-
շեալ պարզն, նչպէս գիտէք, վից ամսով չափ
յառաջ աւարտեց իւր ուսմոններ, եւ առաջին
անգամ Մարտա կղղին գնաց երգելու յԱրքու-
նական թատրոնում, ուր ամենայն յաջորդութեամբ
պահեցաւ իւր առաջին թատրերգական քայ-
լափոխն, յորմէ յետոյ փութ անսակի վերադար-
ձաւ ինչեապոլիս, որպէս զի աստ եւս յԱրքունա-
կան Ասան կարծ կոչուած փառաւոր թատրոնում
երգէր: Բայց սակայն այլակերպ անօրինացին
երկինք, ուր սիրառոն ծաղկամեայ ամուսնն
Աննա տիկին զնչ գնաց ի սակաւ աւուրս, հա-
կառակ ամենայն ջանին, նիֆունցայի չափ
սակին: Որով եւ ինքն որ, Ներսէս ալ սպալից
առնելով իւր երկու մանկիններն Արմենի եւ Ծո-
սնիկի ի միասին, որոշեց գնալ ի Հայրենիս, ուր
հապակ ինքն շոտապա պէտք է հանին մինչեւ ցլ-
ղետերսուրով, զատկական տօններու առթիւ եր-
գելու Համար Կայսերական թատրոնում, ում ար-
ձանագրուած է առջէն իրբեւ անդամ:

"Զգյա ընդ գրաց կ'ուղարկեմ Ձեզի իմ մեկ
երգս, զզր այս առժի մասոցած եմ բարեկա-
միս իրեւ ողջո՞ն հրաժեշտի, եւ որուն հետ ի-
րբեւ եղաքր կենակից եանձը պնչափ ատեն
յայսց պանդխոտութեան . . . . ."

8 9 9 8 8 1 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

Un ՚Ohnku ጽውንጻዥና፡

Երթաս բարեաւ, սիրոն մնկեք.
Սէր իմ զոհար, երթաս բարեաւ
Ասից ցանան, ատցի ծովը,
Հոյ անջրապես անցի ամքան.
Եթե անցի առաջ եւ լուն՝
Հըրաժետիք տամ թռ ուղան:
Ես անսապիշ դփրեմ աստիսն:
Հոյ օգու անոնս քո եկեւէլ
Խաչքա արձի թմւերու մէջ
Անդրեանի Ազանան՝ Արքէն,
Մինչեւ համան հայքնին ուռուն
Հայուններուն այսահան բռն:

Մաւառնելով բայց ըն եթեր
Մամո՞ Համբոյ մի զեփիտին,
Որ քո սիրոյն աւետաբեր
Միշտ է ձև ի մեզ զայ չըրմագին։
Թող այլ զեփիտ հաստ նեղեկ
Նէսապումու հնդոյ վլւնիկ,
Ներա շըրտին արախ համբոյ
Պէսսու ծաղկեք, համ ի խոնկ ու բոյ։
Օրնութին լիւսապին
Լիդ աւետ սուրբ Առանիին։. . .

Համակերպած կամաց էին,
 Խոպաց նույզ հաս պահի՛
 Բնա նախի աստպաքչին,
 Ասձին հանիբ ոք թօ արթօ.
 Ե՛լ անվիժե՞ ի վի՞ ասնէն,
 Թասերաբնն է ոռ բաժին,
 Մանրսնկարն այն աշխարհին,
 Ուր իսնդ ու վշօ զան բանե ի տես:
 Սփիակորէն յան բարքաւաշ
 Հնու առանէ ի հորդն հայու
 Երը գրմայնանց մէջ ի իմաստ
 Թէ բայց մի բան կայ մէջու պակստ. . . .

Հաճէ մնչէլ զեր պարուժան
Որ կորուսեց զիթ աղաւնի.
Միխթարութ Եղոյ առծանիան
Տւ ամէն ող որ վլշ մ'ոնի. . .
Բայց զիթ աղօհ արձանէ մայր
Խարանակալ Շըշնամըն դէմ,
Ճըր որ տեսնեն Ալբրետութիւն
Ռապուարա ոսնակիլսն

Այլ քան զամէս մաղթեմ ես քեզ.
Ազին Ներսէսուն իր Շահաման,
Նոր որ ցաւած քեզ պէս շատեր
Տեսնես քո շուրջը, կամ թէ այլուր,
Աստուածային ճամփի ի տու
Խոյներ կոնս մի գիւտ և նեթեւ.
Քէս, ասփոփիք ուռ ինցնվան
Տւ բախովագ իւր մանեթին,
Հնա արարակի միհոնու ո թեւ...:

Թե ծակատին հաւատը, յոյս, մէր
թող բղոքին պասկ փառաց.
Դափնի հրամէն եւ ծափք ծափաց
Եատ Կ'ընդունիս, գիտեմ եւ զայլ ·
Բայց քո ծականին վայմո՞ւշ զարդ
Մըրեն գարտօսը ոսմոյն մօխմն ··,

ԱՏԵՓԱՆԻ ԵՎ ԶՐԾՅԱՆ

